

Illés Tekla

**„ELPIRULOK, CSAK ELFOGULT VAGY” AZ ONLINE
TÉRBE FOGADOTT BÓKOK
VÁLASZSTRATÉGIÁINAK ELEMZÉSE**

Budapesti Corvinus Egyetem

tekla.illes1@gmail.com

Bevezetés

Az internet megjelenésével és az online kommunikáció elterjedésével a bókolás számára is új tér nyílt, amelynek jellemzői sokban különböznek a szóban elhangzó, „hagyományos” bókok végrehajtásának és fogadásának jellemzőitől. Az új felülethez való alkalmazkodás számos kutató érdeklődését felkeltette. Ez az új közeg nemcsak a bókolás módjára és tartalmára van hatással, hanem a bókra adott válasz esetében is új lehetőségek adódnak. A kutatás célja az online kapott bókokra adott válaszok vizsgálata és azok összehasonlítása egy korábbi, Szili (2004a) által végzett kutatás eredményeivel.

A kutatás négy hipotézisre épül: (1) az emberek azonos bóktípusra eltérő kategóriába sorolható választ adnak online, mint személyesen; (2) az online kommunikáció sajátosságából adódóan újabb reakciótípusok emelkednek ki, amelyek nem szerepelnek a korábbi szakirodalomban; (3) amennyiben a bókot egy emoji kíséri, a válaszokban is nagyobb számban jelenik meg emoji; (4) a válaszadásban nemi különbségek is kirajzolódnak és megkülönböztethetők lesznek.

A kutatás fókuszában a 18 és 26 év közötti korosztály áll, mivel ennek a korcsoportnak a közösségi médiában való részvétele kimagasló. A bókolás módja korcsoportoktól függően eltérő lehet, továbbá az összehasonlítás alapját képező kutatás esetében is ez a korcsoport volt fókuszban. A kutatás módszere a diskurzuskiegészítő teszt: ennek 248 kitöltője nyolc bókra reagál írott formában úgy, ahogy azt az online történő kommunikálás során tennék valamelyik instant üzenetküldő platformon keresztül, mint amilyen például a Messenger, a WhatsApp vagy a Viber. Wolfson (1981, 1983, 1989) és Holmes (1986, 1988, 1995/2013) több kutatás során – melyek keretei között az élet különböző területeiről vettek példákat – megállapították, hogy a dicséret tárgya négy nagy csoportba osztható: külső megjelenés, képesség/adottság, tulajdon és teljesítmény. Ezeknek megfelelően lett megalkotva a tesztben megjelenő nyolc bók is. A kapott válaszok csoportosítása a már korábban kidolgozott kategorizációs rendszer alapján történik. A diskurzuskiegészítő teszt elemzése és annak Szili (2004a) megállapításaival

való összevetése során kapott eredményeket alacsony létszámú, nyitott kérdéseket tartalmazó, interjúk felmérésén keresztül ellenőrzöm.

A kutatás fő célja, hogy rávilágítson a bókolás online térben való alakulására, mintáira, ezáltal reflektálva az online kommunikáció egyediségére és megkülönböztető vonásaira.

A bókkutatás kezdeti meghatározó alakjai – szakirodalmi áttekintés

A bókok kutatásával először az 1970-es évek elején foglalkoztak. A fő szempont a bókok csoportosítása és a válaszok kategorizálása volt. Ezeket a kérdéseket a későbbiekben különböző új tényezők bevonásával vizsgálták, mint például a nemi szerepek, regionális különbségek vagy a kulturális, nyelvi különbségek hatása. A különböző vizsgálati módszerek és kutatható kérdések kombinációja végeláthatatlannak bizonyult. A 2000-es években az online kommunikáció újdonságai és érdekességei új lendületet adtak a bókolás vizsgálatának, így a lehetőségek tovább bővültek.

A bókolás évtizedekre visszanyúló kutatásában kiemelkedő és áttörő eredményeket hozott Pomerantz (1978) munkája. Többek között az ő nevéhez fűződik a bókra adott válaszstratégiák rendszerezése is. A téma korai kutatói között említendő még Wolfson és Manes (1980), akik úgy vélekednek a bókokról, mint egy társadalmi stratégiáról, melyet kapcsolatteremtés vagy -fenntartás esetében alkalmaznak a kommunikáló felek. A bók az egyik fél véleményét, meglátását tartalmazza, amely kedvezően hat a másik félre. A bókkutatásban, amennyiben Wolfson és Manes (1980) irányzatát vesszük alapul, a bókokra mint beszédaktusra tekintünk. Egyes kutatók a bókokat az expresszívumok közé sorolják, míg mások a reprezentatívumok közé, ahová a dicséret is sorolható (Strubel-Burgdorf 2018). A bóokban és a dicséretben, gratulációban közös, hogy céljuk pozitív értékelés adása egy másik személynek. Mint ahogy más, egymáshoz közel álló beszédaktusok esetében is elmondható, a bók és dicséret közötti különbségtétel kissé homályos, vizsgálata elhanyagolt, ráadásul nyelvi különbségek is árnyalhatják. A magyarban a bók elsősorban a külső megjelenésre vonatkozik, a dicséret teljesítményre, jó cselekedetre, míg a gratuláció társadalmilag kiemelkedő eredményeknek, sikereknek és örömteli eseményeknek szóló jókívánság. Az angolban két kifejezés jelenik meg az előbb említett beszédhelyzetekre: a *compliment* és a *congratulation*. A *compliment* kifejezés magába foglalja a magyar bók és dicséret fogalmát, de a *praise* kifejezés is előkerülhet a dicséret szó fordításaként – az Oxford szótár (2023) alapján azonban ehhez a kifejezéshez a csodálat és hála is társítandó, amelyek már a dicsérettől eltérő fogalmakat jelölnek. Valójában a magyar bók és dicséret között is van némi átfedés, hiszen bóknak is vehető, ha valakinek azt mondják, hogy jól táncol vagy jól vezet. Persze nem mindegy, hogy a tanár, oktató mondja az objektív teljesítményszintre utalva (ekkor inkább dicséret), vagy kissé szubjektív, szimpátiakifejező, udvarias, udvarló megjegyzés (ek-

kor inkább bók). Alfonzetti (2013) úgy véli, az, hogy mi értendő bókként, és mi dicséretként, a fogadó megítélése alapján dől el, és az értelmezést befolyásolja a személy értékrendje, illetőleg a társadalom kulturális rendszere, amelyben él. Ezt a nézetet erősíti Váلكová (2013) is, aki kiemeli, hogy valós (személyes) kommunikációs helyzetben a bókolás folyamata nem feltétlenül egyszerű és könnyen kiszámítható, ugyanis a bók több, akár nyelven kívüli tényező összetett kölcsönhatásaként jön létre, így a bókolás folyamatának leírása, pontos meghatározása problémás lehet. Ennek megfelelően a bókot a tartalom és a szándék együttes figyelembevételével, valamilyen külső vagy belső értékelői nézőpontból (Tátrai 2011) lehet azonosítani.

A téma másik kiemelkedő korai kutatója, Holmes (1986) a bók jelenségét úgy definiálja, mint egy beszédaktust, amelynek nyíltan kifejezett (explicit) vagy hallgatólagos (implicit) szándéka, hogy a beszélő egy másik személy valamiféle tulajdonságát, tulajdonát elismerje. Holmes 1986-ban közölt tanulmánya több mint 500, szóban elhangzó, majd utóbb írott formában is lejegyzett bókváltást vizsgált meg. Fókuszát a mondattani és lexikális mintákra helyezte a vizsgált bókokban. Az eredmények alapján a válaszokból kidolgozott egy kategorizációs rendszert, összetett csoportosítási módot. Wolfson és Manes (1980), valamint Holmes (1986) egyetért abban, hogy a bók személyek között folytatott kommunikáció során jön létre, és az egyik fél a másik felet elismeréséről biztosítja azzal a nyílt vagy rejtett szándékkal, hogy ez kapcsolatukat kedvező irányba terelje, gondolzza. Ezt az átfogó bókdefiníciót alkalmazza a legtöbb későbbi kutatás is (Mustapha 2011, Maíz-Arévalo–García-Gómez 2013, Indah–Rifana 2017, Danziger 2018, di Gennaro–Ritschel 2019).

Szili (2004a, 2004b) – Searle (1975) alapján – a bók és a bókra adott válasz beszédaktusát az expresszívumok osztályába sorolja. A bók és az arra érkező válasz társalgáselemzési szempontból szomszédsági párt alkot, nem választhatók szét (Schegloff–Sacks 1973). Példaként a következő interakciót említi:

A: *Tetszik a ruhád!*

B: *Igazán? Nagyon kedves vagy!*

A bók és arra érkező válasz ugyanolyan párként viselkedik, mint a kér(d)és és válasz, vagy a köszönetnyilvánítás és annak viszonzása (Szili 2004a: 265). A kutatás során Wolfson és Manes (1980) és Holmes (1986) bók- és bókra adott válasz definícióját kötöm össze a szomszédsági pár fogalmával, amelyre Szili (2004a) is mint origóra tekint.

A bók és a válasz is „homlokzatérzékeny” beszédaktus (Brown–Levinson 1978). A homlokzat (ang. *face*; magyarul *arcnak* és *arculatnak* is fordítják) megmunkálásának fő célja rendszerint az, hogy a személy kedvelt, elfogadott legyen mások szemében, ugyanakkor lehetőség szerint önálló gondolatait, véleményét nyilatkoztassa ki (l. pl. Nemesi 2012). Ez a két szempont és ellentétes igény

folyamatos harcban áll egymással, kulturálisan is más-más súllyal eshet a latba, megnehezítve a bókolást és a bókra való válaszadást is.

Bókkutatás a magyarban

Magyar nyelvterületen elsőként tehát Szili (2004a, 2004b) foglalkozott a bók kutatásával, illetőleg a magyar nyelv és kultúra válaszstratégiáinak csoportosításával. Szili 170 fős csoportot vizsgált diskurzuskiegészítő teszt alkalmazásával, majd összevetette eredményeit Holmes 1988-as kutatásával és rendszerezésével. A tanulságok alapján és a magyar nyelv sajátosságainak megfelelően kibővítette Holmes (1988) eredeti rendszerezését. Így immáron tizennégy tagúvá vált az osztályozási rendszer, amely végül több jelentős ponton is eltér Holmes eredeti csoportosításától a bókra adott válaszok vonatkozásában.

Ahogy az az 1. táblázatban látható, Szili (2004a) minden főstratégia esetében a már Holmes (1988) által kidolgozott alkategóriák mellé tette a magyarban megjelenő választípusokat. Mindkét kutatónál megjelent a bókkal való egyetértés és a bók viszonzása, a magyarban azonban a köszönetnyilvánítás külön típusnak bizonyult. Az 1. táblázatban az is megfigyelhető, hogy a magyarban egy újfajta elfogadási stratégia is megjelenik: a tréfálkozás. A humor szerepére a bókra adott válaszban a friss nemzetközi szakirodalom is rávilágít (Mir–Cots 2019).

| ELFOGADÁS főstratégia | | |
|-----------------------|---|---|
| | Holmes | Szili |
| 1. | A bók méltánylása és egyetértés: <i>Thanks; Yes (or smile)</i> | Egyetértés kifejezése, a bókot megerősítő nyilatkozás: <i>Igen, szép; Nekem is tetszik.</i> |
| 2. | Egyetértő megnyilatkozás: <i>I think it's lovely, too.</i> | Köszönet: <i>Köszönöm.</i> |
| 3. | Lefokozó vagy minősítő megnyilatkozás: <i>It's not too bad, is it.</i> | Öröm kifejezése: <i>Nagyon örülök, hogy tetszik.</i> |
| 4. | A bók viszonzása: <i>You're looking good, too.</i> | A bók viszonzása, megdicsért tárgy felajánlása: <i>Kedves vagy; Kipróbálad?</i> |
| 5. | – | Tréfálkozás: <i>Én sajnós nem érzékeltem a zsenialitásom, mert el voltam foglalva vele.</i> |

1. táblázat: A bókra adott válaszok kétféle kategorizálásának összevetése az elfogadás főstratégia esetében (Forrás: Szili 2004a: 269)

„Elpirulok, csak elfogult vagy”

| EGYET NEM ÉRTÉS, VISSZAUTASÍTÁS főstratégia | | |
|---|--|---|
| | Holmes | Szili |
| 1. | Egyet nem értés: I'm afraid I don't like it much. | Egyet nem értés: <i>Ez nem igaz.</i> |
| 2. | Pontosító kérdés: Is beautiful the right word? | Zavar, kellemetlenség érzésének kifejezése: <i>Zavarba hozol.</i> |
| 3. | A bókoló őszinteségének megkérdőjelezése: <i>You don't really mean that.</i> | A bók minősítése (őszintétlenség, túlzás, elfogultság kifejezése): <i>Szerintem elfogult vagy egy kicsit.; Ezt komolyan gondolod?</i> |
| 4. | – | Lefokozó, becsmérő megjegyzések, magyarázatok: <i>Á, ezeréves cucc.</i> |

2. táblázat: A bókra adott válaszok kétféle kategorizálásának összevetése az egyet nem értés, visszautasítás főstratégia esetében (Forrás: Szili 2004a: 271)

Holmes (1988) három stratégiából álló egyet nem értés főstratégiájával szemben Szili (2004a) négy stratégiát állapított meg, ahogy az a 2. táblázatban látható.

A pontosító kérdés stratégiáját nem vélte felfedezni magyar mintájában, azonban két újat igen: a lefokozást/bebcmérést, valamint a zavar/kellemetlenség érzésének kifejezését.

Ami az elterelés főstratégiát illeti, a különböző típusoknak a száma nem változott, ahogy azt a 3. táblázat is mutatja, viszont bizonyos típusok megnevezésének pontosítása a nyelvi sajátosságoknak megfelelően ismét megtörtént Szili (2004a) részéről. Az „informatív megjegyzés” (Holmes 1988) helyett Szili (2004a) az „elterelő magyarázat” nevet adta a stratégiának. Emellett a holmesi (1988) „figyelen kívül hagyás”-t Szilinél (2004a) az „igyekezet kifejezése” stratégia váltotta fel. Az egyet nem értés főstratégiánál érdemes megemlíteni Koczogh (2017) empirikus kutatását, melynek részeredménye, hogy a direkt módon kifejezett egyet nem értést a kutatásban résztvevők többsége udvariatlanabbnak ítélte meg, mint az indirekt módon történő egyet nem értést (vö. Nemesi 2012). A bókra adott válaszokra nyilvánvalóan hatással van az udvariassági normáknak való megfelelési vágy is (Leech 2014).

| ELTERELÉS főstratégia | | |
|-----------------------|---|---|
| | Holmes | Szili |
| 1. | A dicséret, bók másra háritása: <i>My mother knitted it.</i> | A dicséret, bók másra háritása: <i>A mamám kötötte.</i> |
| 2. | Informatív megjegyzés: I bought it at that Vibrant Knite place. | Elterelő magyarázat: <i>Én a Váci utcában vettem.</i> |

| | | |
|----|---|--|
| 3. | Figyelmen kívül hagyás: It's time we were leaving, isn't it? | Figyelmen kívül hagyás: <i>Mikor vizsgálod?</i> |
| 4. | Legitim kitérés | Igyekezlet kifejezése: Rengeteget dolgoztam érte. |
| 5. | Megerősítés kérése / a bók megisméltetése: <i>Do you really think so?</i> | Kétkedés, bizonyosságkeresés: <i>Igazán?; Valóban?</i> |

3. táblázat: A bókra adott válaszok kétféle kategorizálásának összevetése az elterelés főstratégia esetében (Forrás: Szili 2004a: 272)

A Holmes (1988) és Szili (2004a) rendszerezését összevető táblázatokban megfigyelhető, hogy a három főstratégiából álló rendszert (elfogadás, egyet nem értés / visszautasítás, elterelés) Szili megtartotta, a főstratégiákon belül azonban új alcsoportokat hozott létre, és bizonyos alcsoportokat átcímkezett a magyar nyelvi anyagon végzett kutatás eredményei alapján.

A személyes és az online kommunikáció sajátosságai, különbségei

Az utolsó nagyobb hangsúlyt kapó témakör, amelynek figyelembevétel nélkülözhetetlen a kutatás szempontjából, nem más, mint az online és a személyes kommunikáció sajátosságai és eltérései. A korábbi szakirodalmi megállapítások szerint az emberek túlnyomórészt máshogy viselkednek, társalognak online térben, mint személyesen (Valdés–Pino 1981, Subrahmanyam–Greenfield 2008).

Az online és a személyes kommunikáció összehasonlításakor gyakran előkerül a kérdés, hogy a személyes kommunikáció jellemzői hogyan helyettesíthetők, éreztethetők az online térben. Amennyiben a személyes kommunikációt vizsgáljuk, megfigyelhető, hogy az emberek különböző prozódiai eszközök használatával – mint például az intonáció, a hangmagasság és hangerő váltogatása – éreztetik a beszédpartnerük számára az üzenet mögöttes tartalmát, vagy erősítik meg a szavak szintjén, jelentésben már átadott üzenetet (Valdés–Pino 1981, Tannen 1992/2001). Az online kommunikációban bizonyos nem verbális jelek helyettesítésére szolgálhatnak az emojik mint a szöveges üzenet kiegészítői (Herring 2007, Bai et al. 2019). Cirillo (2012) azonban nem úgy tekint az emojikra, mint kiegészítőkre. Úgy véli, segítségükkel összetettebb üzenet adható át. Kaye, Wall és Malone (2016) tanulmánya alapján az emberek négy különböző indítatásból használják a hangulatjeleket, emojikat: érzelmek, illetve személyiségük átadása, a légkör megteremtése és a kétértelműség csökkentése is lehet a szándékuk. Az eredmények összhangban vannak Veszelszki (2017) eredményeivel, miszerint a válaszadók a hangulatjeleket, emojikat a szupraszegmentális jelek helyettesítésére alkalmazzák összetettebb érzelmek kifejezésére, valamint jelzik, hogy aktív résztvevői a beszélgetésnek. Emellett csökkentik a személytelenséget

vagy a kétértelműséget, javítják a befogadó hangulatát, és szükség esetén tompítják az üzenetet.

Egy újabb eltérés az aszinkronitás. Az említett prozódiai eszközök könnyebben jelennek meg online kommunikációban, amennyiben az nem aszinkron (Es-lami et al. 2015a). Erre példa lehet a videocsetelés, melynek során a társalgás valós időben történik. Ezzel szemben az írott, szöveg alapú online kommunikáció nagyobb valószínűséggel aszinkron, bár az aszinkronitás akár szóbeli formában is megjelenhet az online üzenetküldő platformokon, például a hangüzenetek formájában, amelyek az aszinkron kommunikációs felületek körébe sorolandók (Chai–Subramaniam 2021). A jelen kutatás is az üzenetküldő platformok sajátosságaira fókuszál. A szöveg alapú online kommunikáció lehetőséget ad a feleknek arra, hogy a nekik ideális időpontban válaszoljanak, vagy akár teljes mértékben figyelmen kívül hagyják az üzenetet. Az online történő, ezáltal akár aszinkron kommunikáció különlegessége, hogy az azonnali választ nem feltétlenül várják el a felek, mivel gyakori, hogy nemcsak eltérő helyen, szituációban vannak épp, de akár időbeli eltérés is fennállhat. Ezzel ellentétben, ahogy Holmes (1995/2013) is hangsúlyozza, szemtől szembeni helyzetben a fogadó félre egyfajta nyomás nehezedik, hogy azonnali választ adjon, és gyakorta ez vezethet a bók elfogadásához mint azonnali reakcióhoz, illetve általánosságban a válaszoláshoz (Kerbrat-Orecchioni 2004, Marcoccia 2004). Különböző képmegosztó közösségimédia-platformok esetében egy képre akár több bók is érkezhetsz, melyeket csak később, együtt fogad a kép közzétevője. Erre példa személyes kommunikáció esetében csak akkor van, ha a bókok is egyidejűleg, egymás után rövid időn belül hangoztak el (Placencia et al. 2016). A közösségi média típusú platformokon az emberek nem feltétlenül váltják egymást a kommunikációban. Ezek a tényezők zavart is okozhatnak a diskurzus természetes áramlásában.

Módszertan

A következő fejezet bemutatja a kutatás alapjául szolgáló diskurzuskiegészítő teszt megtervezését, célját, korlátait és az elemzés módját. Kitér a teszt felvételére és az eredmények ellenőrzésére szolgáló interjú módszerére is.

Összehasonlító elemzés – diskurzuskiegészítő teszt

A diskurzuskiegészítő teszt (Discourse Completion Test, röviden DCT) a különböző beszédaktusok esetében széles körben, több nyelven is alkalmazott adatgyűjtési módszer (Ogiermann 2018). Annak érdekében, hogy a DCT eredményei megbízhatóak legyenek, a teszt összeállítását megelőzően fontos a vizsgált interakciótípust a valóságban, élőbeszédben megfigyelni, részletesen elemezni, és ennek megfelelően alakítani a tesztet. Mint Ogiermann hangsúlyozza, a DCT-k előnye, hogy nagy mennyiségű adat gyűjthető be velük, korpusz hozható létre belőlük.

A kutatás során a tesztet kitöltőknek nyolc különböző bókra kellett válasz-
 üzenetet megfogalmazniuk. A tesztben szereplő nyolc bóktípus meghatározásá-
 hoz a Szili (2004a) kutatásában megjelenő bókok szolgáltak kiindulópontként.
 Szili a Wolfson és Manes (1980) által kialakított, négy csoportra osztott bóktipo-
 lógiát alkalmazta (külső megjelenés, tulajdon, képességek/készségek/adottságok
 és teljesítmény). Mindegyik bóktípus kétszer jelent meg a tesztben. A típusokra
 vonatkozó példákat az 4. táblázat szemlélteti.

| A KUTATÁSBAN SZEREPLŐ BÓKOK | | |
|-----------------------------|---|--------------|
| 1. | Jó, hogy ezt megbeszéltük. Nagyon megértő vagy. 😊 | Személyiség |
| 2. | Nagyon jól megtanultál egy idegen nyelvet. Látszik a befektetett energia! | Teljesítmény |
| 3. | Szuper volt a prezentációd 😊 nagyon jó előadó vagy. | Teljesítmény |
| 4. | Nagyon jól néz ki az új telefonod! | Tulajdon |
| 5. | Tipikusan olyan ember vagy, akinek a mosolya bárkit képes felvidítani! | Külső |
| 6. | Mindig meglepsz a kiváló problémamegoldó képességeddel! | Személyiség |
| 7. | Amúgy akartam mondani, hogy nagyon jól áll az új hajad. 😊 | Külső |
| 8. | Menő a cipőd, nagyon tetszik. 😊 | Tulajdon |

4. táblázat: A diskurzuskiegészítő tesztben szereplő bókok és bóktipológiai be-
 sorolásuk (Wolfson–Manes 1980)

Amellett, hogy a létrehozott bókok a négy fő bókkategóriának megfelelje-
 nek, és Szili (2004a) példáival is összhangban legyenek, még fontos szempont
 volt, hogy a bókok általánosak legyenek. Az általános bókok lényege a specifi-
 kusabb bókokkal szemben, hogy a kitöltő úgy érezheti, a bók valóban neki szól.
 Tulajdon esetében a cipő és a telefon jelent meg, a külső esetében a mosolyra és
 az új frizurára irányult a bók. Utóbbi azonban problémákat vetett fel, amiről
 alább, a módszertani korlátoknál lesz szó. A képességet, adottságot hangsúlyozó
 bókok a személy empátiájának mértékét és problémamegoldó képességét emelték
 ki. A teljesítményre vonatkozó bóktípus esetében a nyelvtanulás és az előadói
 készség képezte a bók tárgyát. Az általános bókok mellett a vizsgált korcsoport
 élettapasztalataira és az érték(es)nek tartott tárgyakra való reflektálást tükrözik a
 példák.

A kérdőív kitöltését megelőzően szintén fontos volt a kitöltő és az elképzelt
 bókoló kapcsolatának meghatározása. Miles (1994) eredményei alapján a kap-
 csolat típusa hatással lehet nemcsak a bók típusának a megválasztására, hanem
 az arra érkező válaszra is. A jelen kutatásban a baráti kapcsolat került előtérbe,

mivel ez a leggyakrabban fennálló kötelék a bókolás esetében, és Szili (2004a) is ezt vizsgálta.

A kutatásban részt vevők válaszait Szili (2004a) átdolgozott kategorizációs rendszere alapján csoportosítottam. Az elsődleges lépés a főstratégia meghatározása: a válaszoló a bókot elfogadja, visszautasítja vagy eltereli. Ezután következik a válasz további elemzése, a főstratégián belüli kategória meghatározása. Szili a három főstratégián belül összesen 14 kategóriát különböztetett meg. Az egyértelmű esetek mellett gyakran megjelennek válaszok, amelyekben egy főstratégián belül egyszerre több kategória ötvözése figyelhető meg. Ez általában a hosszabb, összetettebb válaszokkal jár együtt. Az elemzés során a válaszban felfedezhető összes főstratégiát és alkategóriát megjelölöm. Kérdéses, nehezen csoportosítható válaszok nem adódtak az alkalmazott kategorizációs rendszer átfogó típusaiból adódóan, így további kódoló bevonása nem volt szükséges.

Amennyiben DCT adja a vizsgálat alapját, az eredményekről való megbizonyosodás érdekében a teszt kitöltését rendszerint személyes elbeszélgetések követik (Golato 2003). Ez jelen esetben is így történt. Az egyéni interjúk célja, hogy a kapott eredmények alapján megfogalmazott nyitott kérdésekre válaszoljanak a megkérdezettek bókolással vagy bókfogadási stratégiáikkal kapcsolatban. A válaszok összegzése után lehetőség nyílik a DCT-ből nyert adatok alátámasztására, megkérdőjelezésére, további kérdések felvetésére.

Módszertani korlátok

A DCT népszerűsége és magas számú alkalmazása nagyrészt adminisztratív előnyeinek, illetve egyszerűbb kielemezhetőségének köszönhető. Nagy mennyiségű adatot lehet vele összegyűjteni, és könnyen lehet különböző tényezőkre szűrni. Amit Golato (2003, 2005) ellenérvként említ, hogy a nagy mennyiségű rendelkezésre álló adat sokszor nincs teljes összhangban a természetes közegben szerzett eredményekkel. Ennek fő oka, hogy a DCT-k nem arra kérik a kitöltőket, hogy valós interakciókban vegyenek részt, hanem hogy egy elképzelt helyzetben mutassák be, ők hogyan reagálnának. Szili (2004a, 2004b) is hangsúlyozza, hogy ezek a típusú tesztek nem képesek a spontán beszéd minden jellegzetességét pontosan ábrázolni, hanem a kitöltők a társadalmilag elfogadott viselkedési formákat igyekeznek követni. Ezáltal a DCT-k jó kiindulópontként szolgálhatnak, amennyiben részletes interjúk elvégzése követi őket. Szintén erre a megállapításra jutott Maíz Arévalo és García-Gomez (2013).

Az online kommunikáció azonban nem interperszonális és nem is feltétlenül valós idejű. Az tehát, hogy a jelen kutatás alapjául a felsorolt negatívumok ellenére mégis a DCT szolgál, azzal magyarázható, hogy az online kommunikáció nem egyezik, sőt az összehasonlítás szempontjából jelentős tulajdonságaiban tér el a valós időben történő kommunikációtól. A DCT jobban leképezi az online kommunikációt, mint a személyközi valós idejűt (Eslami et al. 2015b). A kitöltőknek

lehetőségük van átgondolni válaszukat, írott szövegre kell hagyatkozniuk, és nagy valószínűséggel tér- és időbeli eltérés áll fenn a két fél között.

Minta – létszám és korcsoport

A kutatás része egy összehasonlító elemzés Szili (2004a) korábbi eredményeivel, ezért az általa vizsgált minta leképezése fontos szempont volt. Szili 170 adatközlő válaszát gyűjtötte össze, így annak érdekében, hogy a két kutatás összevetése megfelelő legyen, ennek a kitöltői létszámnak az elérésére volt szükség. Szili 170 adatközlőjéből 110 egyetemista volt. Mintájának korbéli eloszlása mellett az online kommunikációban aktívabban részt vevő csoport életkorát is figyelembe kellett venni. A közösségi média nyújtotta kommunikációs lehetőségek kifejezetten a serdülőkorban lévők és a fiatal felnőttek körében népszerűek (Subrahmanyam–Greenfield 2008, Simay–Gáti 2017, Auxier–Anderson 2021). Így a mintába végül is a 18 és 26 év közöttiek kerültek.

Nemi eloszlás és további tényezők

A nemek lehetőleg arányos eloszlása fontos tényező, ugyanis a nemek viselkedése az online térben fogadott bókok esetében különösen kevésbé kutatott, átfogó eredmények szempontjából hiányos témakör. A mintában szereplő személyek kora és neme mellett fontos, hogy az egyén anyanyelve legyen a magyar, mivel a nyelv nem anyanyelvi szintű használata a válasz módjában is megmutatkozhat. Szili (2004a) saját vizsgálatában kísérletet tett a nemek közötti esetleges különbségek felfedezésére is, kitöltői magyar anyanyelvűek voltak.

Adatfelvétel

Az adatfelvétel módszere a DCT kitöltése volt. Ezt alkalmazta Szili is 2004-es kutatása során. A jelen kutatás online kérdőívkitöltésre épült, aminek fő oka, hogy a bókra adott válaszokat az online térben vizsgálja, ezért a felmérés módja is igyekezett ezt a fajta kommunikációt imitálni, tükrözni. Az üzenet (bók) csetablakot mintázó képen jelent meg egy profilkép kíséretében, amely a személyes, baráti kapcsolatot igyekezett erősíteni. Az üzenet alatt az instant üzenetküldő platformokon gyakorta megjelenő „Írj be üzenetet...” szöveg is látható volt, ami felhívás arra, hogy a fogadó fél válaszoljon, visszaírjon.

Az online kommunikáció utánzása szempontjából az emojihasználat megjelenése is fontos volt. Minden bók típus esetében a hozzátartozó két példa közül az egyiknél megjelent egy emoji, ami nemcsak arra a célra szolgált, hogy az online kommunikáció érzetét erősítse, de egyúttal lehetőséget adott az online kommunikációval kapcsolatos további kérdések tárgyalására.

A kitöltők nagy részéhez közösségi médiaplatformokon keresztül jutott el a teszt, ezzel is szűkítve azokra a személyekre, akik valóban rendszeresen kom-

munikálnak online, így a kérdőívben létrehozott szituációk sem feltétlenül idegenek számukra.

A *Bókokra adott válaszok az online térben* teszt kitöltőinek száma 262 volt, azonban néhány kitöltést ki kellett zárni olyan esetekben, amikor a kitöltő nem felelt meg bizonyos alapfeltételeknek, mint például a korcsoport, vagy ahol a kitöltés minősége nem volt értékelhető, ami obszcén nyelvhasználatban nyilvánult meg, és arra engedett következtetni, hogy a kitöltő nem a kutatás eredményességét szeretné szolgálni. Így az értékelhető kitöltések száma 248 lett. A 248 kitöltésből 157 származott nőtől (63%), míg 92 férfitől (38%). A 18–26 év közötti kitöltőkből 153 (62%) jelölte jelenlegi tevékenységnek az egyetemi hallgató létet.

Egyéni interjúk

Miután megtörtént az adatfelvétel a DCT segítségével, majd a válaszok összesítése, a korábban megfogalmazott hipotézisek eredményei látszottak kirajzolódni. A konklúzió levonása előtt – a kapott eredmények alapján megfogalmazott kérdéseken keresztül – kis létszámú csoporttal (nyolc fővel), egyéni elbeszélgetés keretében, az eredmények egy más módszerrel való megközelítésére, ellenőrzésére is sor került.

Az interjúk személyesen történtek olyan személyekkel, akik a DCT kitöltésében is közreműködtek, a kérdőívben e-mail-címük megadásával jelölték, hogy nyitottak a kutatást kiegészítő egyéni interjúkban is részt venni. Az alanyok a vizsgált korosztályba beleillettek, további szempontnak nem kellett megfelelniük. A jelentkezők közül a kiválasztás random sorsolás útján történt, azonban a nem arányok fenntartása érdekében a női és férfi résztvevők száma megegyezett. Az interjú kérdéssora összesen 17 elemből állt, és mind a 8 interjúalany válaszolt az összes kérdésre. A kérdések a bókfogadási szokásokra és az emojihasználatra vonatkoztak. A teljes kérdéssor a függelékben található.

Az interjúkról a résztvevők beleegyezésével hangfelvétel készült. A válaszok elemzése és csoportosítása után a DCT eredményeivel összevetve jött létre a kutatás végső összegzése, ugyanis fő célja a diskurzuskiegészítő tesztek esetében említett hiányosságok pótlása, a kutatási eredmények alátámasztása volt.

Eredmények

Az eredmények fejezetben beszámolok a *Bókokra adott válaszok az online térben* DCT-ből kimutatható válaszstratégiák használatáról és azok összehasonlításáról Szili (2004a) eredményeivel. A fejezetben a DCT válaszai közül is megjelennek példák, amelyeket eredeti formájukban, az esetleges helyesírási hibák javítása nélkül idézek.

A fejezetben elsőként tárgyalt négy bóktípusra érkező válaszstratégiák jelölését összegzi az 5. táblázat az eredmények könnyebb áttekinthetősége érdekében.

| FŐSTRATÉGIÁK | | |
|---------------------|--|------------------------------------|
| a1 | Egyetértés kifejezése, a bókot megerősítő megnyilatkozás | Elfogadás |
| a2 | Köszönet | |
| a3 | Öröm kifejezése | |
| a4 | A bók viszonzása, a megdicsért tárgy felajánlása | |
| a4v | A bók viszonzása a tárgy felajánlása nélkül | |
| a5 | Tréfálgatás | |
| b1 | Lefokozó, becsmérlő megjegyzések, magyarázatok | Egyet nem értés, visszautasítás |
| b2 | Zavar, kellemetlenség érzésének kifejezése | |
| b3 | A bók minősítése: őszintétlenség, túlzás, elfogultság kifejezése | |
| b4 | Egyet nem értés | |
| c1 | A dicséret, bók másra háritása | Elterelés |
| c2 | Elterelő magyarázat | |
| c3 | Igyekezet kifejezése | |
| c4 | Figyelmen kívül hagyás | |
| c5 | Kétkedés, bizonyosságkeresés | |
| Egyéb | Pl. az online kommunikáció sajátosságainak megjelenése | |
| Nem kategorizálható | Nem a bókra reagál | |

5. táblázat: A kutatásban vizsgált válaszstratégiák kódoláshoz használt jelölései

A személyiségre vonatkozó bókok

A diskurzuskiegészítő tesztben a következő két példa tartozott a személyiségre vonatkozó bók kategóriájába:

Jó, hogy ezt megbeszéltük. Nagyon megértő vagy. 😊 (1)

Mindig meglepsz a kiváló problémamegoldó képességeddel! (6)

Szili (2004a) vélekedése szerint a személyiségre vonatkozó bók különös típus, ugyanis vannak közös jellemvonásai a fizikai adottságra irányuló bókokkal, de a teljesítményt értékelő szavakkal is, annak ellenére, hogy az egyik velünk született vonásainkra reflektál, míg a másik egy eredményre, amiért általában tudatosan tettünk, fejlesztettük önmagunkat.

A személyiségre vonatkozó bókok esetében a köszönetnyilvánítás után (a2) a leggyakoribb válaszstratégia az öröm kifejezése (a3), illetve az elterelő magyarázat adása (c2) volt. A két válaszstratégia akár párban is előfordult:

1. példa: *Örülök, hogy tudtunk róla beszélni. Bármikor számíthatsz rám.* 😊
2. példa: *Én is örülök, hogy sikerült tisztázni! Máskor ne félj elmondani.*

A két válaszstratégia nagymértékű használata és együttes megjelenése összhangban van Brown és Levinson (1978) korábban említett emberi homlokzatvédő és -fenntartó elméletével. A bókra válaszoló egyszerre szeretne kedvelt és elfogadott lenni, a bokolóval nem ellenkezni, ugyanakkor önteltnek sem látszani (vö. Leech 2014).

Érdekes megfigyelés, hogy bár mindkét bók egy kategóriába sorolható, a válaszstratégiák alkalmazásában megjelennek eltérések. A fogadó megértő attitűdjét hangsúlyozó bók sokkal inkább kiváltotta az öröm kifejezésének igényét, mint a második példa, amely a válaszadó problémamegoldó képességét emelte ki.

Az összehasonlítás érdekében az egy bóktípusba tartozó két példát összevontam, így a 6. táblázatban feltüntetett eredmények a személyiségre vonatkozó bókra adott válaszok arányát vetik össze. A táblázat alapján továbbá megfigyelhető, hogy bizonyos válaszstratégiák esetében jelentős eltérések mutatkoznak (az ábrán vastag keretbe foglalva).

A dőlttel jelölt 57% Szili (2004a) eredményei között a leggyakoribb válaszstratégiát jelöli, ez pedig a köszönetnyilvánítás (a2) volt. A jelen kutatás esetében is ez a válaszstratégia volt a leggyakoribb, azonban közel sem olyan kiemelkedő mértékben. Szintén meglepő eltérést mutat az a4 (a bók viszonzása), a b3 (a bók minősítése), illetve a c1 (a bók másra háritása) stratégia alkalmazása.

Az eredmények összehasonlításakor megegyezések is felfedezhetők. Ezekre főként a keveset használt válaszstratégiák esetében volt példa, mint a b2 (zavar, kellemetlenség érzésének kifejezése) és a c4 (figyelmen kívül hagyás).

Az interjúkutatás alapján kiderült, hogy a személyiségre vonatkozó bóktípuson belül nem mellékes, hogy a bók fogadója hogyan értékeli saját személyiségbéli vonását, amire a bók irányul. A válaszadás során az elfogadás főstratégiát részesítenék előnyben az interjúalanyok online és offline kommunikációban egyaránt.

| Személyiségre vonatkozó bók | | | | |
|-----------------------------|---------------|-----|-----------------------|-----|
| | Szili (2004a) | | A jelenlegi vizsgálat | |
| a1 | 32 db | 9% | 23 db | 5% |
| a2 | 195 db | 57% | 119 db | 24% |
| a3 | 31 db | 9% | 109 db | 22% |
| a4 | 56 db | 16% | 12 db | 2% |
| a4v | N/A | | 7 db | 1% |
| a5 | 14 db | 4% | 35 db | 7% |
| b | | | | |
| b1 | 44 db | 13% | 71 db | 14% |
| b2 | 1 db | – | 1 db | – |
| b3 | 60 db | 18% | 9 db | 2% |
| b4 | 29 db | 9% | 6 db | 1% |
| c | | | | |
| c1 | 37 db | 11% | 4 db | - |
| c2 | 26 db | 8% | 93 db | 19% |
| c3 | 42 db | 12% | 71 db | 14% |
| c4 | N/A | | 2 db | – |
| c5 | 22 db | 6% | 9 db | 2% |
| Egyéb | | | | |
| Egyéb | N/A | | 35 db | 7% |
| Nem kategorizálható | N/A | | 17 db | 3% |

6. táblázat: A Bókokra adott válaszok az online térben kérdőív személyiségre vonatkozó bókra adott válaszainak összehasonlítása Szili (2004a) eredményeivel

A teljesítményre vonatkozó bók

A teljesítményre vonatkozó bókra adott válaszokat Szili (2004a) az egyik legérdekesebbnek minősíti, mivel sokszor ellentétes stratégiák emelkednek ki: az öröm

„Elpirulok, csak elfogult vagy”

kifejezése és a lefokozás, becsmérés egyaránt megjelenik. Szili szerint ennél a bóktípusnál rajzolódna ki a nemi különbségek a leglátványosabban.

A bókok online kommunikációban való megjelenését vizsgáló DCT-ben a következő két példa szerepelt teljesítményre vonatkozó bókként:

Nagyon jól megtanultál egy idegen nyelvet. Látszik a befektetett energia! (2)
Szuper volt a prezentációd 😊 nagyon jó előadó vagy (3)

A két példánál közel azonos számban az a2 (köszönet) stratégia volt a legnépszerűbb a kitöltők körében. Alacsonyabb számban, de eltérést mutatott az a3 (öröm kifejezése) válaszstratégia, amely inkább a 3-as számú bókra érkezett válaszként. A c3 (igyekezet kifejezése) válaszstratégia a 2-es számú bók esetében magaslott ki. Erre a válaszstratégiára a következő példák jelentek meg:

3. példa: *Huu ne is mondd, tegnap vagy 5 órát szenvedtem vele 😊*

4. példa: *Beleadtam mindent*

A b2 (zavar, kellemetlenség érzésének kifejezése) és a c4 (figyelmen kívül hagyás) válaszstratégiák a teljesítményre vonatkozó mindkét példa esetében háttérbe szorultak.

Szili (2004a) vizsgálatának és a jelen kutatásnak az összevetésekor nagy különbségek jelentek meg a 7. táblázatban vastag keretetéssel jelölt stratégiák esetében.

Szili (2004a) eredményei alapján a leggyakoribb stratégia a lefokozás, becsmélő megjegyzés (b1) tétele volt. A köszönetnyilvánítás mellett (a2) az öröm kifejezése is gyakori jelenség volt a személyes kommunikáció esetében. A jelen kutatás során ennél a bókkategóriánál azonban a köszönetnyilvánítás után – amivel az idegen nyelv alkalmazása is megjelent – az igyekezet kifejezése (c3) volt a gyakorta visszatérő. A 7. táblázatból kiolvasható, hogy az a5 (tréfálgatás) és a b3 (bók minősítése) közel azonos mértékben jelent meg.

Az interjúk során a válaszolók a teljesítményre vonatkozó bók esetében az elfogadás főstratégiát részesítik előnyben a kommunikáció módjától függetlenül. A DCT eredményeinek összevetésekor kiemelkedően megjelenő lefokozó, becsmélő megjegyzés, mely az egyet nem értés főstratégiába tartozik, nem fordult elő. A megkérdezettek közül ketten kiemelték, hogy a személyesen kapott, teljesítményre vonatkozó bók esetében az elfogadás után elterelő magyarázatot is tennének, amennyiben teljesítményüket nem érzik igazán kiemelkedőnek.

| Teljesítményre vonatkozó bók | | | | |
|------------------------------|---------------|-----|-----------------------|-----|
| | Szili (2004a) | | A jelenlegi vizsgálat | |
| a1 | 19 db | 6% | 14 db | 3% |
| a2 | 123 db | 36% | 393 db | 79% |
| a3 | 100 db | 29% | 79 db | 16% |
| a4 | 79 db | 23% | 14 db | 3% |
| a4v | N/A | | 37 db | 7% |
| a5 | 6 db | 2% | 16 db | 3% |
| b | | | | |
| b1 | 166 db | 49% | 64 db | 13% |
| b2 | – | – | 1 db | – |
| b3 | 10 db | 3% | 18 db | 4% |
| b4 | 9 db | 3% | 4 db | 1% |
| c | | | | |
| c1 | 12 db | 4% | 11 db | 2% |
| c2 | 13 db | 4% | 39 db | 8% |
| c3 | 56 db | 16% | 108 db | 22% |
| c4 | N/A | | 1 db | – |
| c5 | 22 db | 6% | 12 db | 2% |
| Egyéb | | | | |
| Egyéb | N/A | | | |
| Nem kategorizálható | | | | |
| Nem kategorizálható | N/A | | | |

7. táblázat: A Bókokra adott válaszok az online térben *kérdőív teljesítményre vonatkozó bókra adott válaszainak összehasonlítása Szili (2004a) eredményeivel*

A tulajdonra vonatkozó bókok

A tulajdonra vonatkozó bókoknál figyelembe kell venni a bók tárgyának értékét is, ugyanis az is befolyásolhatja a bókra adott válasz típusát (Szili 2004a). Szili tesztjében a megdicsért tulajdon az autó, illetve kabát volt, míg az online kom-

„Elpirulok, csak elfogult vagy”

munikációt vizsgáló összevető kutatásban a telefon és a cipő. A bókok így szóltak:

Nagyon jól néz ki az új telefonod! (4)

Menő a cipőd, nagyon tetszik. 😊 (8)

A tulajdonra vonatkozó bók volt az a kategória, ahol a példákra érkezett válaszok és azok stratégiái a legnagyobb mértékben megegyeztek. Az egyet nem értés, visszautasítás főstratégia (b1–b4) nem volt gyakori. A két vezető stratégia a köszönetnyilvánítás (a2) és az elterelő magyarázat (c2) volt, ami főként a vásárlás helyét vagy indokát tartalmazta. A két stratégia gyakran akár együtt is megfigyelhető volt:

5. példa: *Kösz! Nagyon régóta szerettem volna megvenni.*

6. példa: *Kösz, karácsonyra kaptam, képzeled(,) az első kamerája kijön a telefon tetejéből(,) ha bekapcsolom.*

A 8. táblázat szemlélteti, hogy Szili (2004a) kutatási eredménye alapján a válaszadók leggyakrabban az egyetértés kifejezése (a1) mellett döntenek, míg az egyetértés az online kommunikációt vizsgáló kutatásban nem jelent meg meghatározó számban. Hasonló eredményeket mutat a c3 (igyekezet kifejezése) válaszstratégia összehasonlítása is. Szili eredményei alapján a kitöltők 22% alkalmazta, míg a jelen kutatás esetében a résztvevők mindössze 1%-ának válasza fejezett ki igyekezetet. Az eredmények között a köszönetnyilvánítás után az elterelő magyarázat (c2) jelent meg számottevően, amely Szilinél nem volt kiemelkedő.

Az interjúk résztvevői egyetértettek abban, hogy a tulajdonra vonatkozó bók esetében hasonlóan reagálnának online és offline. A bókot valamilyen formában elfogadnák, további információt adnának, és a megdicsért tárgy kapcsán beszélgetést kezdeményeznének. Online kommunikáció esetében több válaszadó is említette, hogy esetleg azt a weboldalt is elküldené, ahol az említett tárgy elérhető, megvásárolható, amennyiben úgy érezné, hogy a bókolónak valóban tetszik, és akár érdekli a megvásárlása.

| Tulajdonra vonatkozó bók | | | | |
|--------------------------|---------------|-----|-----------------------|-----|
| | Szili (2004a) | | A jelenlegi vizsgálat | |
| a1 | 182 db | 54% | 96 db | 19% |
| a2 | 121 db | 36% | 364 db | 73% |
| a3 | 21 db | 6% | 12 db | 2% |
| a4 | 30 db | 9% | 16 db | 3% |
| a4v | N/A | | 4 db | 1% |

Illés Tekla

| | | | | |
|----------------------------|-------|-----|--------|-----|
| a5 | 8 db | 2% | 18 db | 4% |
| | | | | |
| b1 | 36 db | 11% | 13 db | 3% |
| b2 | 1 db | – | 1 db | – |
| b3 | 2db | – | 1 db | – |
| b4 | 10 db | 3% | 1 db | – |
| | | | | |
| c1 | 12 db | 4% | 1 db | – |
| c2 | 59 db | 17% | 140 db | 28% |
| c3 | 76 db | 22% | 6 db | 1% |
| c4 | N/A | | 7 db | 1% |
| c5 | 11 db | 3% | 8 db | 2% |
| | | | | |
| Egyéb | N/A | | 13 db | 3% |
| Nem kategorizálható | N/A | | 2 db | – |

8. táblázat: A Bókokra adott válaszok az online térben *kérdőív tulajdonra* vonatkozó bókra adott válaszainak összehasonlítása Szili (2004a) eredményeivel

A külsőre vonatkozó bókok

Ezen a ponton meg kell említeni, hogy a bókok megfogalmazásakor és összeállításakor fontos szempont volt, hogy általánosak, mindenki számára relevánsak legyenek. Ez a nyolc bókból hét esetében teljesült. Egynél azonban – amely a következőképpen szólt: „Amúgy akartam mondani, hogy nagyon jól áll az új hajad :)” – ez a feltétel nem teljesült. A bók megfogalmazásával kapcsolatos problémára az eredmények elemzésekor derült fény. Sok olyan válasz érkezett, amely ugyan válaszstratégia szempontjából kategorizálható (tréfálkozás / bók eltérése), azonban tartalmi szinten arra céloz, hogy a kitöltő számára a bók nem teljes mértékben értelmezhető, ugyanis az illető kopaszodik vagy esetleg teljesen kopasz. A konklúzió tehát, hogy ennek a bóknak a tárgya, azaz az emberi haj, nem mindenki számára lehet bók tárgya.

Szili (2004a,b) úgy véli, hogy a külsőre irányuló bók esetében a legkérdőbbek az emberek, ugyanis ezt a típust alkalmazzák a legtöbbször „társadalmi olajozóként”. Ebből kifolyólag a válasz vélhetően rutinszerű, és a köszönetnyil-

„Elpirulok, csak elfogult vagy”

vánítás valamely módját tartalmazza, illetve viszonzásra is sor kerülhet. A kutatásban szereplő két külsőt érintő bók a mosolyra és a hajra vonatkozott:

Tipikusan olyan ember vagy, akinek a mosolya bárkit képes felvidítani! (5)

Amúgy akartam mondani, hogy nagyon jól áll az új hajad. 😊 (7)

A köszönet (a2) mint válaszstratégia csak a 7-es számú bóknál jelent meg az egyik leggyakoribb bókra adott válaszként, míg a bók viszonzása (a4v) az 5-ös példánál volt jól megfigyelhető jelenség. Hasonlóan alacsony arányban, szinte alig vagy egyáltalán nem jelent meg a lefokozó, becsmérő magyarázat (b1), egyet nem értés (b4), a bók másra hárítása (c1) és a figyelmen kívül hagyás (c4) válaszstratégia. Amennyiben mégis megjelentek, a következő módon alkalmazták a válaszstratégiákat a kitöltők:

7. példa: *Megadjam a fodrászom számát?*

8. példa: *Elpirulok, csak elfogult vagy.*

Ezzel ellentétben az egyéb kategóriába sorolt válaszok a külsőre vonatkozó bók esetében voltak a legmagasabbak. Az eredeti válaszstratégiák számának vizsgálata alapján feltételezhető lenne, hogy Leech (1983, 2014) szerénységi maximái nem tükröződnek, az egyéb kategóriába eső válaszok magas száma azonban utalhat arra, hogy az illedelmes elterelésnek, a szerénység fenntartásának más módja is van az online kommunikáció során, az emojihasználaton keresztül.

Szili (2004a) esetében valóban kirajzolódik – ahogy az a 9. táblázatban látható –, hogy az a2 és az a4 a két legnépszerűbb válaszstratégia.

Ez az online kommunikációt vizsgáló teszt esetében is hasonló, amennyiben az a4 és a4v kategóriára összevonva tekintünk. Jelentős eltérést mutat a c2 (elrelelő magyarázat) válaszstratégia, ugyanis Szili esetében, ahogy azt a 9. táblázat mutatja, a válaszok mindössze 4%-ában jelent meg.

A válaszadók közül többen említették, hogy a külsőre vonatkozó válaszstratégia eldöntésekor befolyásoló tényező a baráti kapcsolat típusa, illetve mélysége is. Mellékes információként két férfi válaszadó megemlítette, hogy külsejükre ritkán kapnak bókot; amennyiben mégis megtörténik, inkább vicces választ szoktak adni.

| Külsőre vonatkozó bók | | | | |
|-----------------------|---------------|-----|-----------------------|-----|
| | Szili (2004a) | | A jelenlegi vizsgálat | |
| a1 | 31 db | 9% | 30 db | 6% |
| a2 | 220 db | 65% | 297 db | 60% |
| a3 | 18 db | 5% | 60 db | 12% |

Illés Tekla

| | | | | |
|---------------------|--------|-----|-------|-----|
| a4 | 106 db | 31% | 14 db | 3% |
| a4v | N/A | | 99 db | 20% |
| a5 | 5 db | 1% | 31 db | 6% |
| | | | | |
| b1 | 17 db | 5% | 7 db | 1% |
| b2 | 17 db | 5% | 12 db | 2% |
| b3 | 9 db | 3% | 18 db | 4% |
| b4 | 17 db | 5% | 6 db | 1% |
| | | | | |
| c1 | 19 db | 6% | 5 db | 1% |
| c2 | 14 db | 4% | 79 db | 16% |
| c3 | 23 db | 7% | 10 db | 2% |
| c4 | N/A | | 3 db | – |
| c5 | 18 db | 5% | 28 db | 6% |
| | | | | |
| Egyéb | N/A | | 36 db | 7% |
| Nem kategorizálható | N/A | | 2 db | – |

9. táblázat: A Bókokra adott válaszok az online térben kérdőív külsőre vonatkozó bókra adott válaszainak összehasonlítása Szili (2004a) eredményeivel

Nemi különbségek

A nemi különbségek vizsgálatakor a legszembevetőbb eredmény a megköszönés válaszstratégia alkalmazása esetén volt megfigyelhető. A nők és a férfiak egyaránt ezt a stratégiát alkalmazták a legtöbbet mind a négy bóktípusnál az online és offline kommunikációt vizsgáló DCT eredményei alapján. Szintén kimutatható, hogy mindkét kutatás esetében a női kitöltők használták nagyobb számban ezt a válaszstratégiát. A köszönetnyilvánítás stratégiáján túl azonban bóktípusokon átívelő, a két kutatásban megegyező eredmények nem voltak.

A nemi különbségek vizsgálata bóktípusra lebontva is megtörtént. A személyiségre vonatkozó bók esetében hasonló arányban jelent meg a lefokozó, becsmélő magyarázat (b1) stratégiája. A legnagyobb nemi különbséget az egyetértés kifejezése (a1) jelentette, amit a férfiak gyakoroltak többet. Az egyetértéssel el-

lentétben a bók viszonzása (a4) sokkal inkább női stratégia, ugyanis a férfiak általánosságban kevesebb bókviszonzásban vesznek részt, így náluk ez nem alakult ki gyakori válaszként (Miles 1994). A teljesítményre vonatkozó bók esetében a jelen kutatás és Szili (2004a) eredményei is arra utalnak, hogy az öröm kifejezése (a3) esetén nemi eltérés figyelhető meg. Az online kommunikációt imitáló DCT eredményei azonban arra utalnak, hogy a nők alkalmazzák inkább, míg a Szili által végzett diskurzuskiegészítő teszt ettől eltérő eredményt ad. Mikor a bók tulajdonra irányul, Szili és a jelen kutatás eredményei alapján a nők körében gyakoribb a bókvaló egyetértés kifejezése (a1). A külsőre vonatkozó bók fogadása esetében több eltérő válaszstratégia használata volt megfigyelhető, a két kutatás eredményei közötti átfedés azonban nem mutatható ki. A tanulmány alapján online kommunikáció esetében a nőkre jellemzőbb az öröm kifejezése (a3) és a bók viszonzása (a4v). A férfiak inkább a tréfálgatás (a5) mellett döntenek, ha külsőjüket érő bókot kapnak. Erre magyarázatul szolgálhat, hogy Miles (1994) megállapítása szerint a nők leggyakrabban a külsőjükhöz kapcsolódó bókot kapnak, így a reagálás szinte már rutinszerű lehet, míg a férfiak esetében nem ez a leggyakoribb bóktípus, így esetleges zavaruk és az abból adódó tréfálgatás gyakoribb.

Az interjúk során a megkérdezettek úgy vélték, a bókra adott válaszok esetében vannak nemi különbségek. A nők és a férfiak egyetértettek abban, hogy a férfiak rövidebb választ adnak a bókra: általában megköszönik, vagy igyekeznek a helyzetet elviccelni. A férfi résztvevők azt tapasztalták, hogy a nők hajlamosabbak hosszabban válaszolni, válaszukban magyarázkodni.

Emojihasználát

A diskurzuskiegészítő tesztben megjelenő válaszokat emojihasználát szempontjából is vizsgáltam. Az első jelentős megfigyelés, hogy amennyiben a bók tartalmaz emoji-t, az nem jelenti, hogy a válaszokban is nagyobb valószínűséggel jelennek meg, így az erre a jelenségre vonatkozó hipotézis nem teljesült. Az emojik gyakori megjelenéséről a szakirodalmi áttekintésben bemutatottak alapján eltérően gondolkoznak a kutatók. Vannak, akik mint üzenetkiegészítőkre, a nem verbális jelek pótlásaként gondolnak rájuk (Herring 2007), míg mások nem kiegészítőként, hanem az üzenetet komplexebbé tevő kommunikációs elemként látják az emoji-t (Cirillo 2012).

Mégis megfigyelhető, hogy a külsőre vonatkozó bókok esetében volt a legmagasabb az emojik darabszáma mint válaszstratégiát kísérő technika. A külsőre vonatkozó bókok közül az 5-ös számú példára reagáltak a legtöbben csak emoji használatával. Érdekes megfigyelés, hogy az ugyanebbe a bók kategóriába tartozó 7-es számú példára viszont feltűnően kevesen válaszoltak csak emoji használatával. A tulajdonra vonatkozó bók esetében érezték a kitöltők legkevésbé indokoltnak az emojik alkalmazását.

A nők és a férfiak emojihasználatára között a legnagyobb eltérés a személyiségre vonatkozó bók esetében volt megfigyelhető. Baron (2004) is megállapította, hogy a nők online kommunikációját összességében a nyíltság és a gyakoribb emojihasználat jellemzi. A stratégiát, hogy válaszukat csak emojiakkal írják le a kapott bókra, minimális különbséggel ugyan, de a férfiak alkalmazták többen: az eltérés 3% volt.

















A megjelenés gyakorisága szempontjából az alapértelmezett mosolygós arcot (összesen 352 db) az enyhén elpiruló (235 db), nevető (217 db), nevető enyhe kétségbeeséssel (55 db), pusztító dobó (49 db) és kacsintó (46 db) követte. Ezek mellett a szív emoji különböző változatai is megjelentek összesen 22 válaszban. Közös bennük, hogy mind valamilyen arckifejezést, érzést igyekeznek közvetíteni. A válaszokban megjelenő emoji típusok a 10. táblázatban láthatóak.

Az emojiakon túl voltak kitöltők, akik jelezték, hogy az adott bókra, amennyiben valóban valamilyen instant üzenetküldő platformon folya a kommunikáció, GIF-fel vagy mémmel válaszolnának. A DCT kialakítása nem tette lehetővé a szöveges, illetve emojiakon túlmenő válaszlehetőségeket, ezért az ezekre utaló válaszokat sem lehetett az elemzésbe belefoglalni.

A DCT eredményeit ellenőrző, személyes interjúk alapján az online kapott bókok esetében a válaszadók a külsejükre és a személyiségükre vonatkozó bókknál érzik legszükségesebbnek az emoji használatát a válaszadás során. Emellett ennél a két bóktípusnál gondolják a legvalószínűbbnek, hogy csak emojiakkal válaszolnának. Így tehát a DCT emojihasználatra vonatkozó eredményeit az interjúk felmérés alátámasztotta. Egy válaszadó még hozzátette, hogy a tulajdonának dicsérete esetében a legvalószínűtlenebb, hogy csak emojiakkal válaszoljon. Ennek alacsony előfordulása látható volt a teszt eredményeiben is. Az interjúk kutatásban részt vevő nyolc főből öten azt mondták, hogy bókra nem válaszolnának csak emojiakkal. Ez szintén beigazolódott a teszt válaszainak kiértékelése során: kevesebben alkalmaztak csak emojiakat, mint választ. A többi válaszadó is jelezte, hogy ritkán tenne ilyet, és amennyiben ezt alkalmazza, általában zavart érez, nem tud mit mondani, nem ért egyet a bókkal, vagy nem szeretne tovább beszélni a bókoló személlyel.

A nemi különbségekre reflektálva az interjúban részt vevő férfiak úgy vélekedtek, hogy ugyan ők maguk is gyakran alkalmaznak emojiakat válaszadáskor, de ez nők esetében többször megfigyelhető, egy válaszon belül akár többet is használnak, és változatosabbak is a választott emojiak.

„Elpirulok, csak elfogult vagy”

| A válaszokban megjelenő emoji | |
|---|--|
| Holmes | Szili |
| Alapértelmezett mosolygós és enyhén elpiruló (587 db) |  |
| Nevető (217 db) |  |
| Nevető enyhe kétségbeeséssel (55 db) |  |
| Pusztit dobó (<5) |  |
| Kacsintó (<5) |  |
| Szív variációk (<5) |   |
| Egyéb (<5) |          |

10. táblázat: A Bókokra adott válaszok az online térben kérdőív válaszaiban megjelenő emoji csökkenő gyakorisági sorrendben

A válaszadók az emoji használata mellett azzal érveltek, hogy amennyiben nem használnák, úgy tűnhetne, mintha haragudnának a másokra, és ez hamis érzetet keltene a bókolóban. Kiemelték azt is, hogy ez nem a bókra adott válasz sajátossága, mindig alkalmaznak emoji-t az online kommunikáció során, mivel így kifejezőbbnek érzik üzenetüket.

Összegzés

A bókok és bókra adott válaszok már évtizedek óta számos kutatás középpontjában állnak. A bókok online kommunikációban való megjelenése és a platformok különbözőségéből adódó lehetőségek új irányokat kínálnak a kutatók számára. A tanulmány célja a személyesen történő bókra adott válaszok összevetése Szili (2004a) korábbi kutatása alapján az online adott bókokra írt válaszokkal. A két kommunikációs forma tartalmaz megegyező jellemzőket és jelentős eltéréseket egyaránt.

Eltérő válaszstratégiák bóktípusokon belül, illetve online és offline kommunikáció esetében

Online kommunikációban a bóktípusokon belüli eltérő válaszstratégiák megjelenése kérdéseket vet fel. Feltételezhető, hogy attól függetlenül, hogy a telefon vagy az új cipő dicsérete egyaránt a tulajdonra vonatkozó bók, a fogadó félben különböző érzéseket válthat ki, és ez a válaszok változatosságát eredményezheti. Erre utaló válaszokat adtak az interjúalanyok is, mikor a kérdés arra vonatkozott,

mi befolyásolja őket abban, hogy egy adott bókra hogyan reagálnak. Ez mind a négy bóktípus esetében lehetséges, és a DCT eredményei is erre utalnak. Összegezve: a bóktípusok elkülöníthetők, ám azokon belül a leggyakoribb válaszstratégián túl további rangsorolásra nincs lehetőség a kutatás keretein belül elérhető adatmennyiség alapján.

Az online és offline végzett DCT-k bóktípusonkénti, összesített formában vizsgált eredményei eltéréseket mutattak. Mindkét szituációban a köszönetnyilvánítás tűnik a leggyakoribb válaszstratégiának, de ez az online kommunikációt vizsgáló teszt esetében jelent meg nagyobb számban, ezzel megkérdőjelezve Holmes (1995/2013) feltételezését, miszerint szemtől szembeni bók esetében az emberek inkább hajlamosak a megköszönés mellett dönteni a helyzet váratlansága, illetve a másik személy jelenléte okozta nyomás miatt. Mivel azonban Szili (2004a) kutatása DCT-t alkalmazott annak ellenére, hogy a személyes kommunikációt vizsgálta, ez a fajta nyomás a vizsgálat során nem volt jelen. A köszönetnyilvánításon túl – az eredmények összehasonlítása alapján – az online bókoláskor gyakoribb az elterelő magyarázat adása, míg a személyes kommunikáció során a bókokkal gyakrabban értenek egyet, illetve hajlamosabbak az emberek lefokozó, becsmérlő választ adni.

Ezek alapján az első hipotézis – hogy tudniillik online, illetve offline fogadott bók esetében hajlamosak az emberek másfajta válaszstratégiákat alkalmazni – beigazolódott, mindazonáltal további vizsgálata szükséges, mivel a megfigyelt eltéréseket nemcsak a kommunikáció közege, hanem a két kutatás között eltelt közel két évtized is befolyásolhatja.

A válaszstratégiák bővülése az online kommunikációban

A második hipotézis alapján várható volt, hogy a Szili (2004a) által kidolgozott válaszstratégiák bővítésére lesz szükség, ugyanis az online kommunikációban vannak olyan jelenségek, amelyek a kommunikációs csatorna egyediségéből adódnak. Ilyen például az emoji megjelenése. Bizonyos esetekben a válaszadók csak egy emoji-val vagy emoji-kkal reagáltak a bókra, így azok nem voltak besorolhatók a korábbi válaszstratégiák rendszerébe. Az emoji mellett egyéb, csak az online kommunikáció esetében megvalósítható válasz is érkezett, amikor a kitöltő jelezte, hogy küldene egy GIF-et vagy esetlegesen egy mémet, ezek részletesebb elemzéséhez azonban más társtudományok (pl. a szemiotika) bevonása lenne szükséges. Így tehát a meglévő válaszstratégiák mellett megjelent egy új kategória, amely az online kommunikáció sajátosságaiból fakadó válaszokat gyűjtötte össze.

A várt kiegészítésen túl az eredmények kiértékelése során további bővítés, pontosítás szükségessége is felmerült. Szili (2004a) csoportosítása alapján az elfogadás főstratégiába tartozik a bók viszonzása, a megdicséért tárgy felajánlása, amire a következő példát írja: „*Kedves vagy, kipróbálsz?*”. A válaszstratégia

„Elpirulok, csak elfogult vagy”

jelenlegi formájában több szempontból is problémásnak mutatkozott. Nem minden bóktípus esetében valósulhat meg a megdicsért tárgy felajánlása. Míg a tulajdonra vonatkozó tárgy esetében nagy valószínűséggel, a személyiségre vonatkozó bók esetében feltételezhetően nem történik felajánlás a válaszban. Amennyiben a bók olyan dologra vonatkozik, aminél lehetséges a felajánlás, az ebben az esetben sem feltétlenül történik meg, sokkal gyakoribb, hogy a válaszstratégia egyik fele, vagyis csak a bók viszonzása figyelhető meg. Szükséges volt a fentebb említett bóktípus variánsának létrehozása, melybe azokat a válaszokat sorolhattuk be, ahol csak a bók viszonzása valósult meg.

Az online kommunikációt imitáló DCT-ben valóban új, csak az online kommunikációban megvalósítható válaszok is megjelentek – ezzel a második hipotézis beigazolódt. A teljesen új válaszstratégiák megjelenése mellett a korábbi csoportosítás újragondolása és bővítése is felmerült a vizsgált válaszok alapján.

Nemi különbségek a válaszstratégiák alkalmazásában

A kutatás harmadik hipotézise, hogy nemi különbségek figyelhetők meg a bókokra adott válaszokban. Az online kommunikációt imitáló DCT alapján a leggyakoribb válaszstratégia, a köszönetnyilvánítás ugyan közel megegyező mértékben volt megfigyelhető mindkét nem esetében, mégis a nőkre jellemzőbb. Bóktípusonként vizsgálva, a választott stratégiák közel azonos mennyiségben jelentek meg a nemek esetében. Nagyobb eltérés összesen két bóktípusnál volt megfigyelhető. Tulajdonra vonatkozó bóknál az egyetértés kifejezése nagyfokú eltérést mutatott, a női kitöltők alkalmazták többször. A külsőre vonatkozó bóknál a nők – a férfiakkal szemben – hajlamosabbak viszonzni a bókot, míg a férfiakra a tréfálkozás taktikája jellemzőbb, ezt a stratégiát a nők választják kevesebben. A DCT-t követő interjú felmérés eredménye alátámasztotta a teszten kapott eredményeket. A válaszstratégiákon túl a nők minden bóktípus esetében többször használtak emojiakat válaszkísérő stratégiaként.

A harmadik hipotézis, miszerint a nők és a férfiak bókra adott válaszai eltérnek, részben teljesült, mivel az online kommunikációt vizsgáló diskurzuskiegészítő teszt eredményei alapján bizonyos eltérések megfigyelhetők voltak, de annak érdekében, hogy a vélt eltérésekre általánosítható eredményként lehessen tekinteni, további kutatások szükségesek.

Kitekintés

A bókkutatás szakirodalmában új eredményként szolgálhat a két eltérő kommunikációs formát vizsgáló DCT összehasonlítása, erre ugyanis korábban nem volt példa. Az online térben való bókolás kérdése összetett témakör. Több befolyásoló tényezője is lehet, mint például a platform és annak sajátosságai, vagy a vizsgált korcsoport jellemzői. A jelenlegi kutatás ennek egy kis szegmensét, az online

instant üzenetváltásban megjelenő bókolást vizsgálta a magyar anyanyelvű, fiatal felnőttek körében.

A kutatás eredménye az, hogy a bóktípusonkénti válaszstratégiák összevetése online és személyes kommunikáció esetében problémás, ugyanis a bóktípusokon belül eltérő példákat vizsgálva más válaszstratégiák mutatkoznak meghatározónak, ezzel további kutatási lehetőségeket vetve fel. A meglévő válaszstratégiák bővítése volt szükséges az online kapott bókokra adott válaszok csoportosítása érdekében, így a további kutatásokhoz egy pontosított, az online kommunikáció sajátosságainak megfelelően bővített csoportosítási rendszer áll rendelkezésre. Az online és offline bókolás során továbbra is sok kérdést vetnek fel a nemek kommunikációs szokásai. A kutatás eredményei alátámasztják, hogy a korábbi nemekre vonatkozó általánosítási törekvések problémásak, nem átfogók.

A kutatás során több, még megválaszolatlan kérdés is felmerült, amelyeket a jövőben érdemes vizsgálni, ezzel a bókra online térben adott válaszok vizsgálatát tovább bővíteni. Ilyen például a gyakran előforduló válaszstratégiák kombinációja. Ezek a kombinációk sokszor ellentétes, látszólag össze nem illő válaszstratégiákból tevődnek össze. Fontos lenne megvizsgálni a párosításokat létrehozók motivációját, mögöttes gondolatát, illetve, hogy milyen bóktípusok esetében milyen kombinációk jelennek meg. A kutatás kapcsán megjelenő emoji használatának összetettebb megértése is lehetséges cél a jövőre nézve. Végetül lezáratlan kérdés, hogy azonos bóktípusnál miért emelkednek ki olykor eltérő válaszstratégiák a gyakoriság tekintetében. Ez a megválaszolásra váró jelenség egy új kutatás kiindulópontját is adhatja.

Irodalom

- Alfonzetti, G. 2013. Compliments. In Sbisà, M. – Turner, K. (eds.). *Pragmatics of speech actions*. Berlin/Boston: de Gruyter. 555–586.
- Auxier, B. – Anderson, M. 2021. Social media use in 2021. *Pew Research Center* 1: 1–4.
- Baron, N. S. 2004. See you online: Gender issues in college student use of instant messaging. *Journal of Language and Social Psychology* 23/4: 397–423.
- Bai, Q. – Dan, Q. – Mu, Z. – Yang, M. 2019. A systematic review of emoji: Current research and future perspectives. *Frontiers in Psychology* 10: 2221.
- Brown, P. – Levinson, S. C. 1978. Universals in language usage: Politeness phenomena. In Goody, E. N. (ed.). *Questions and politeness: Strategies in social interaction*. Cambridge: Cambridge University Press. 56–289.
- Chai, X. Y. – Subramaniam, G. 2021. The use of communication strategies in mobile asynchronous chat. *International Journal of Computer-Assisted Language Learning and Teaching (IJCALLT)* 11/2: 33–50.
- Cirillo, V. 2012. The pragmatics of virtual environments. Compliment responses in second life. *Lingue e Linguaggi* 7: 37–58.
- Danziger, R. 2018. Compliments and compliment responses in Israeli Hebrew: Hebrew university in Jerusalem students in interaction. *Journal of Pragmatics* 124: 73–87.

- di Gennaro, K. – Ritschel, C. 2019. Blurred lines: The relationship between catcalls and compliments. *Women's Studies International Forum* 75: 102239.
- Eslami, Z. R. – Mirzaei, A. – Dini, S. 2015a. The role of asynchronous computer mediated communication in the instruction and development of EFL learners' pragmatic competence. *System* 48: 99–111.
- Eslami, Z. R. – Jabbari, N. – Kuo, L. J. 2015b. Compliment response behaviour on Facebook: A study with Iranian Facebook users. *International Review of Pragmatics* 7/2: 244–277.
- Golato, A. 2003. Studying compliment responses: A comparison of DCTs and recordings of naturally occurring talk. *Applied Linguistics* 24/1: 90–121.
- Golato, A. 2005. *Compliments and compliment responses: Grammatical structure and sequential organization*. Amsterdam: John Benjamins.
- Herring, S. C. 2007. A faceted classification scheme for computer-mediated discourse. *Language@Internet* 4: article 1. <https://www.languageatinternet.org/articles/2007/761>
- Holmes, J. 1986. Compliments and compliment responses in New Zealand English. *Anthropological Linguistics* 28/4: 485–508.
- Holmes, J. 1988. Paying compliments: A sex-preferential politeness strategy. *Journal of Pragmatics* 12/4: 445–465.
- Holmes, J. 1995/2013. *Women, men and politeness*. London: Routledge.
- Indah, R. N. – Rifana, N. F. 2017. The pattern of compliments in Instagram photo comments. *International Journal of Research Studies in Language Learning* 7/3: 57–69.
- Kaye, L. – Wall, H. – Malone, S. 2016. “Turn that frown upside-down”: A contextual account of emoticon usage on different virtual platforms. *Computers in Human Behavior* 60: 463–467.
- Kerbrat-Orecchioni, C. 2004. Introducing Polylogue. *Journal of Pragmatics* 36/1: 1–24.
- Koczogh H. V. 2017. Udvariasság/Udvariatlanság és (in)direktség az egyet nem értés beszédaktusában. *Jelentés és Nyelvhasználat* 4: 1–26.
- Leech, G. N. 1983. *Principles of pragmatics*. London: Longman.
- Leech, G. 2014. *The pragmatics of politeness*. Oxford: Oxford University Press.
- Maíz-Arévalo, C. – García-Gómez, A. 2013. ‘You look terrific!’ Social evaluation and relationships in online compliments. *Discourse Studies* 15/6: 735–760.
- Marcoccia, M. 2004. On-line polylogues: Conversation structure and participation framework in Internet Newsgroups. *Journal of Pragmatics* 36/1: 115–145.
- Miles, P. 1994. Compliments and gender. *University of Hawai‘i Occasional Papers Series*, No. 26: 85–137.
- Mir, M. – Cots, J. M. 2019. The use of humor in Spanish and English compliment responses: A cross-cultural analysis. *Humor* 32/3: 393–416.
- Mustapha, A. S. 2011. Compliment response patterns among speakers of Nigerian English. *Journal of Pragmatics* 43/5: 1335–1348.
- Nemesi A. L. 2012. Implikátúra és arculatmunka televíziós beszélgetőműsorokban. *Beszédkutatás* 2012: 168–185.
- Ogiermann, E. 2018. Discourse completion tasks. In Jucker, A. H. – Schneider, K. P. – Blubitz, W. (eds.). *Methods in pragmatics*. Berlin/Boston: de Gruyter. 229–255.

- Our dictionaries: Oxford languages*. Our Dictionaries | Oxford Languages. (n.d.). Retrieved January 10, 2023 <https://languages.oup.com/dictionaries/>
- Placencia, M. E. – Lower, A. – Powell, H. 2016. Complimenting behaviour on Facebook: Responding to compliments in American English. *Pragmatics and Society* 7/3: 339–365.
- Pomerantz, A. 1978. Compliment responses: Notes on the co-operation of multiple constraints. In Schenkein, J. (ed.). *Studies in the organization of conversational interaction*. New York: Academic Press. 79–112.
- Schegloff, E. A. – Sacks, H. 1973. Opening up closings. *Semiotica* 8: 289–327.
- Searle, J. R. 1975. Indirect speech acts. In Cole, P. – Morgan, J. L. (eds.). *Syntax and semantics, vol. 3. Speech acts*. New York: Academic Press. 59–82.
- Simay A. E. – Gáti M. 2017. A fogyasztói jelenlét és a nyilvánosság iránti attitűdök vizsgálata a mobil és közösségi médiában. *Vezetéstudomány-Budapest Management Review* 48/1: 61–69.
- Strubel-Burgdorf, S. 2018. *Compliments and positive assessments: Sequential organization in multi-party conversations*. Amsterdam: John Benjamins.
- Subrahmanyam, K. – Greenfield, P. 2008. Online communication and adolescent relationships. *The Future of Children* 18/1: 119–146.
- Szili Katalin 2004a. A bókra adott válaszok pragmatikája. Adalékok a szerénység nyelvi megnyilvánulásához a magyar nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 128/3: 265–285.
- Szili Katalin 2004b. *Tetté vált szavak. A beszédaktusok elmélete és gyakorlata*. Budapest: Tinta.
- Tannen, D. 1992/2001. *Miért értjük félre egymást?* Budapest: Tinta.
- Tátrai Szilárd 2011. *Bevezetés a pragmatikába. Funkcionális kognitív megközelítés*. Budapest: Tinta.
- Valdés, G. – Pino, C. 1981. Muy a tus órdenes: Compliment Responses among Mexican-American Bilinguals. *Language in Society* 10/1: 53–72.
- Válková, S. 2013. Speech acts or speech act sets: Apologies and compliments. *Linguistica Pragensia* 2/23: 44–57.
- Veszelszki Ágnes 2017. *Netnyelvészet. Bevezetés az internet nyelvhasználatába*. Budapest: L'Harmattan.
- Wolfson, N. 1981. Compliments in cross-cultural perspective. *TESOL Quarterly* 15/2: 117–124.
- Wolfson, N. 1983. An empirically based analysis of complimenting in American English. In Wolfson, N. – Judd, E. (eds.). *Sociolinguistics and Language Acquisition*. Rowley, MA: Newbury House. 82–95.
- Wolfson, N. 1989. The social dynamics of native and non-native variation in complimenting behavior. In Eisenstein, M. R. (ed.). *The dynamic interlanguage: Empirical Studies in Second Language Variation*. New York: Springer. 219–236.
- Wolfson, N. – Manes, J. 1980. The compliment as a social strategy. *Research on Language and Social Interaction* 13/3: 391–410.

Függelék

I. A diskurzuskiegészítő tesztben megjelenő bókok

1. Jó, hogy ezt megbeszéltük. Nagyon megértő vagy :)
2. Nagyon jól megtanultál egy idegen nyelvet. Látszik a befektetett energia!
3. Szuper volt a prezentációd :) nagyon jó előadó vagy
4. Nagyon jól néz ki az új telefonod!
5. Tipikusan olyan ember vagy, akinek a mosolya bárkit képes felvidítani!
6. Mindig meglepsz a kiváló problémamegoldó képességeddel!
7. Amúgy akartam mondani, hogy nagyon jól áll az új hajad :)
8. Menő a cipőd, nagyon tetszik :)

II. Az interjú kérdéssora

9. Amennyiben személyesen kapsz bókot a külsődet illetően, inkább elfogadod / elutasítod / eltereled. Miért?
10. Amennyiben személyesen kapsz bókot a tulajdonodat illetően, inkább elfogadod / elutasítod / eltereled. Miért?
11. Amennyiben személyesen kapsz bókot a személyiségedre vonatkozóan, inkább elfogadod / elutasítod / eltereled. Miért?
12. Amennyiben személyesen kapsz bókot a teljesítményedre vonatkozóan, inkább elfogadod / elutasítod / eltereled. Miért?
13. Amennyiben online kapsz bókot a külsődet illetően, inkább elfogadod / elutasítod / eltereled. Miért?
14. Amennyiben online kapsz bókot a tulajdonodat illetően, inkább elfogadod / elutasítod / eltereled. Miért?
15. Amennyiben online kapsz bókot a személyiségedre vonatkozóan, inkább elfogadod / elutasítod / eltereled. Miért?
16. Amennyiben online kapsz bókot a teljesítményedre vonatkozóan inkább elfogadod / elutasítod / eltereled. Miért?
17. Amennyiben bókra válaszolsz online, hajlamos vagy emojiakat is használni a válaszodban? Igen, miért? Nem, miért nem?
18. A következő bóktípusok közül valamelyik esetében indokoltabbnak érzed az emojihasználatot? (külső / tulajdon / személyiség / teljesítmény).
19. Online bók esetében mi motivál abban, hogy csak emoji-t használj válaszként, amennyiben szoktál így tenni?
20. Mikor bókot kapsz, jellemző Rád, hogy megköszönöd? Milyen esetekben? Online/Offline/Mindkét esetben
21. Mikor bókot kapsz, jellemző Rád, hogy egyetértesz vele? Milyen esetekben? Online/Offline/Mindkét esetben
22. Mikor bókot kapsz, jellemző Rád, hogy viszonozd? Milyen esetekben? Online/Offline/Mindkét esetben

Illés Tekla

23. Mikor bókot kapsz, jellemző Rád, hogy lefokozó, becsmérlő magyarázatot adj? Milyen esetekben? Online / Offline / Mindkét esetben
24. Mikor bókot kapsz, jellemző Rád, hogy lefokozó, elterelő magyarázatot adj? Milyen esetekben? Online / Offline / Mindkét esetben
25. A nők és a férfiak bókra adott válaszaiban vélsz felfedezni különbséget online/offline?

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet szeretném kifejezni Dr. Benczes Rékának, aki a témavezetőm volt a bókkutatás során, illetve Dr. Nemesi Attila Lászlónak, doktori témavezetőmnek, aki hasznos meglátásaival, útmutatásával segítette a tanulmány végleges formájának kialakítását, illetve a lektoroknak a részletes visszajelzéseikért, javaslataikért.